

Vai sācies ceturtais pasaules karš?
Atis Lejiņš,
Latvijas Ārpolitikas institūta direktors

Publicēts Republika.lv 2006.g. 3. martā

Skumji skatīties, ka laikā, kad pasaule gatavojās ceturtajam pasaules karam, Latvijā katru gadu 16. martā turpinās Otrais pasaules karš. Turklāt pie paša Brīvības pieminekļa — visas pasaules priekšā.

Pērn *CNN* izdarības pie mūsu panākumu un cerību simbola komentēja ar nožēlas vārdiem: nelaimīga, dziļi sašķelta tauta, kas vēl nav tikusi galā pusgadsimtu seno karu. Varētu piebilst — vai tādā stāvokli būsim gatavi sagaidīt ceturto pasaules karu? Ja būtu godam sagaidījuši Otro pasaules karu, tad diez vai mums būtu tik lieli cilvēku upuri un tāds 16. marts — datums, kas turpina mūs vajāt un vājināt.

Lielie kari mums parasti piezogas nemanīti — to sajēdzam tikai tad, kad karš jau pieteikts. Kad īsti sākās trešais pasaules karš, ko mēdz dēvēt par auksto karu? Vai tikai 1946. gadā, kad Čērčils teica savu slaveno runu par dzelzs aizkaru, kas nolaidies pāri Eiropai? Varbūt tas tomēr sākās tūlīt pēc kara beigām Potsdamas konferences laikā? Varbūt pat agrāk — Jaltas konferencē?

Aukstais karš nemaz tika *auksts* nebija. Bija daudzi mazāki kari ar lieliem cilvēku upuriem visas pasaules mērogā. No vislabāk pazīstamiem *kariņiem* minēsim tikai ANO darbības Korejā, Amerikas karu Vjetnamā un PSRS karu Afganistānā.

Patlaban ir populāri runāt par civilizāciju sadursmi — cilvēki atsaucas uz Hantingtona tēzēm, ka karš starp civilizācijām ir neizbēgams. Tad ir jāteic, ka bin Ladena uzbrukums ASV 2001. gada 11. septembrī, kā arī vēlākie bumbu sprādzieni Madridē un Londonā varētu būt kara sākums ar islāma civilizāciju. Bet vai tā ir? ASV to sauc par pasaules karu ar starptautisko terorismu, nevis — ar islāmu. Un tagad vairs lāgā nevēlas piesaukt vārdu *karš*, bet drīzāk runā par *cīņu*.

Kāds noskaņojums *arābu ielā*?

Uzbrukums Ņujorkai un Vašingtonai tika īstenots no Afganistānas, kas deva patvērumu bin Ladena vadītajai *Al Qaeda* teroristu organizācijai. Paskatīsimies tuvplānā, kā tur notiek *civilizāciju karš*. Afgāņu tauta par simts procentiem ir islāmticīga, bet tā amerikāņus sagaidīja kā atbrīvotājus, lai tiktu vajā no radikālas islāma sektas — talibiem, kas bija Pakistānas lolojums. Talibi cerēja kontrolēt Afganistānu, savu tā dēvēto stratēģisko

aizmuguri, iespējamā kara ar Indiju gadījumā.

Talibi viegli pārņēma varu Afganistānā, jo valstī pēc padomju armijas sakāves 1989. gadā plosījās pilsoņu karš. Amerika atbalstīja partizānus un, kad viņi guva uzvaru, pagrieza kara traumētajai zemei muguru. ASV pietika ar militāru uzvaru pār PSRS — tajā laikā nebija aktuāla mūsdienu sapratne par nepieciešamību atjaunot valsti, kas ir sabrukusi un izpostīta. Tā bija dārga mācība — par to Amerika samaksāja ar 11. septembri! Bet karš Afganistānā sākās ar Leonīda Brežņeva iedomu, ka atpalikušajā islāma valstī vajag *glābt sociālismu*. Tagad dāņu karavīri, kas palīdz atjaunot valsti, šauj uz pūli, kuru satricinājuši talibi tāpēc, ka dāņu avīze zaimojusi pravieti! Taču reti kurš afgānis vēlas redzēt talibus atgriežamies pie varas!

Kas mirst Irākā? Musulmaņi iet bojā daudz vairāk nekā Rietumu civilizācijas karavīri, kas cenšas neiejaukties divu islāma konfesiju savstarpējā karā. Tajā darbojas algotņi — teroristi no visas islāma pasaules, un viņu mērķis ir izjaukt valsts atjaunošanās darbu, lai diskreditētu Ameriku pēc diktatora Sadama Huseina gāšanas. Tā būtu liela radikālā islāma piekritēju uzvara. Tagad var tikai spekulēt ar to, kā šādu pavērsienu uzņemtu *arābu iela*, proti, vienkāršais cilvēks. Vai kritīs mērenās islāma valdības, kuras nevēlas nekādu *civilizācijas karu* un sadarbojas ar Rietumiem?

Tas pats vienkāršais cilvēks ar laiku sapratīs, ka islāma svētnīcas nespridzina rietumnieki, bet gan pašu ticības brāļi!

Ļoti būtiski *arābu ielas* noskaņojumu ietekmēs tas, cik ātri ASV (ar ES atbalstu) varēs izveidot to, ko sen jau vajadzēja, bet nevarēja, — Palestīnas valsti līdzās Izraēlai. Tam ceļā stāv tikai tādas *sīkas lietas* — Palestīnā pie varas nākušās organizācijas *Hamas* nostāja Izraēlas atzīšanas jautājumā un nākamo vēlēšanu rezultāti Izraēlā.

Būs cita kārtība

Runājot par Hantingtonu, cilvēki aizmirst, ka viņš robežšķirtni iezīmēja arī starp Rietumu un Austrumu kristīgajām pasaulēm. No ziemeļiem līdz dienvidiem šī robeža pēc ES paplašināšanās atkal ir tur, kur tā tika nosprausta 14. gadsimtā.

Savukārt Putina Krievija, atguvusi otro elpu, Ameriku spiež ārā no Vidusāzijas, kur vismaz formāli noteicošā reliģija ir islāms. Turklāt Krievija sāk apšaubīt ASV klātbūtni Afganistānā. Nav arī grūti ASV un Krievijas *aukstā kara* pazīmes saskatīt Gruzijā. Ja varam ticēt krievu analītiķiem, tad Amerika pirka dārgu gāzi no Irānas, lai Gruzija nesusaltu.

Turpat pāri robežai Čečenijā, kur Krievijas vara iznīcināja nacionālistus, čečeni pirmo reizi 200 gadu ilgajā karā pret Krieviju ir panākuši to, ko agrāk nevarēja, proti, zem zaļā islāma karoga pret Maskavu apvienot visas Ziemeļkaukāza daudzās tautas!

Gāzes nogriešana Ukrainai bija Krievijas pretuzbrukums Oranžās revolūcijas uzvarai. Te patiesi notiek sadursme starp Rietumu un Austrumu politiskajām kultūrām!

Skaidrs, ka ir sācies jauns karš, taču — kāds — to vēl īsti nevaram izprast. Redzamas gan vecas, gan jaunas karošanas pazīmes, veidi un dažnedažādi grupējumi. Jāsaredz arī tas, ka pēc 20—30 gadiem pasaulē valdīs cita starptautiska kārtība. Būs daudzpolāra pasaule, bet ne tāda, kuru gribētu, piemēram, Francija, iedomājoties, ka tai būs īpaša vieta varas politikā. Pasaules lielvara būs Ķīna, otro vietu ieņems Indija, trešo — ASV.

Ja Eiropas Savienība neizirs, tad ceturta vieta pienāksies tai. Pēc tam nāks Japāna, Brazīlija. Pieļaujams, ka Irāna kļūs par demokrātisku valsti, bet arī šādā variantā tā gribēs kodolieročus, ja jau Pakistānai un Izraēlai tie ir. Ja raugās ilgākā laikposmā, tad tā būs Ķīna un Indija, kas noteiks Irānas vietu pasaulē, jo abām topošajām lielvarām ļoti nepieciešama ir tās gāze un nafta.

Ielauzumi:

Pasaules lielvara būs Ķīna, otro vietu ieņems Indija, trešo — ASV.

Ja Eiropas Savienība neizirs, tad ceturta vieta pienāksies tai.